

Рис. Взаємозв'язок між структурою управлінського персоналу та чистим прибутком Полтавської облспоживспілки за 2006–2010 рр. [1–3]

му розвитку підприємств споживчої кооперації України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Основні показники господарської діяльності підприємств Укоопспілки за 2004–2008 роки.

– К. : Укоопспілка, 2009. – 290 с.

2. Основні показники господарської діяльності Полтавської облспоживспілки за 2008 рік. – Полтава : ПОС, 2009. – 113 с.

3. Основні показники господарської діяльності Полтавської облспоживспілки за 2010 рік. – Полтава : ПОС, 2011. – 126 с.

УДК 338.24:658.003.13

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Г. Ф. Герєга

У сучасних кризових і непрогнозованих умовах глобального й національного економічного середовища, коли динамічно зростають дестабілізуючі фактори впливу на суб'єкти господарювання, проблема забезпечення їх стабільного функціонування споріднюється із результативним і ефективним здійсненням ними всіх фінансово-економічних операцій. Щоб їх забезпечити, необхідно розвинути поняття «ефективність функціонування під-

приємства», адаптувати його до сучасних економічних умов, урахувавши необхідність набуття довгострокового потенціалу (ринкової капіталізації) економічними суб'єктами постіндустріального типу.

В умовах глобалізації, перманентних фінансово-економічних кризових проявів, рецесійних і стагнаційних процесів в економіці, флуктуації ринків капіталів, які спричиняють додаткові загрози втрати капіталу окремим

суб'єктам господарювання, проблеми ефективності їх функціонування істотно підвищуються. Саме тому «активно розробляється спеціальні інструментальні та програмні засоби, спрямовані на управління ефективністю господарювання» [1, с. 208].

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що термінологічний апарат у сфері ефективності (результативності) та її вимірювання крайньо неоднозначний і ускладнює сприйняття предметної сфери теоретико-дослідницьких знань і практичних результатів. У цій сфері зазвичай розглядається ключові індикатори, системи показників ефективності, критичні фактори успіху, критерії ефективності тощо, проте чітких граней між ними не встановлюється.

У цьому контексті відомі вчені у сфері ефективності та розробники методики під назвою «Призма ефективності» Е. Нілі, К. Адамс і М. Кенерлі обґрунтовують, що «необхідно позбутися надлишкової термінології і сконцентруватися на фундаментальних поняттях» [2, с. XII]. Подібної позиції дотримується К. Уолш, який, розглядаючи ключові показники менеджменту, відзначив, що «для того аби мати цілісне уявлення про те, як функціонує бізнес, необхідно використовувати точний термінологічний апарат, а у сформульованій складній конструкції фінансово-економічних відношень присутній здоровий глузд і елементарна логіка» [3, с. 11].

Б. Фелпс аргументовано доводить, що «необхідна обмежена кількість ключових вимірів, які дійсно стимулюють ефективність діяльності компанії» [4, с. 10]. П. Р. Нівен стосовно предметної сфери знань, що розглядається, виділяє «дві фундаментальні проблеми бізнесу: проблему ефективної оцінки результатів діяльності організації і важливу проблему успішної реалізації стратегії» [5, с. 4]. Такої ж думки дотримується і в роботі монографічного типу [6].

Загалом, як відзначає Н. В. Поліщук, наразі можна вести мову про «відсутність єдиного, адекватного економічній ситуації підходу до оцінювання рівня результативності функціонування економічних систем» [7, с. 2]. Тому достатньо аргументованою можна вважати

позицію Т. С. Голубевої та І. В. Колос, які на перший план виносять проблему «обґрунтування методологічних підходів до оцінки ефективності, необхідності створення цілісної моделі оцінки ефективності діяльності підприємства» [8, с. 66].

Невирішена раніше частина загальної проблеми стосується вироблення адекватного сучасним умовам функціонування економічних суб'єктів концептуальних засад щодо параметрів ефективності й обґрунтування на цій основі методологічних підходів до встановлення ефективності різнорівневих економічних систем.

Метою статті є дослідження ключових параметрів ефективного функціонування підприємства та формулювання аргументацій щодо їх розвитку відповідно до умов сучасної економіки.

Щоб управляти сучасним підприємством, необхідно активно шукати ефективні й адекватні нестабільному економічному середовищу стратегії розвитку. В таких умовах важливим завданням системи управління суб'єктом економіки є забезпечення максимально можливої ефективності (результативності) у кожній складовій його діяльності. В умовах, коли управлінському органу підприємства необхідно постійно формувати, обґрунтовувати й приймати економічно доцільні (з точки зору операційної діяльності та довгострокового функціонування) господарські та управлінські рішення, питання параметрів ефективності всіх фінансово-господарських процесів і зовнішніх транзакцій є визначальним. Важливість цього критерію підтверджується динамічним розвитком ринку інформаційно-програмних рішень з управління результативністю бізнесу (Business Performance Management).

У сучасній практиці адаптивними вважаються управлінські концепції, ґрунтовані на різнохарактерних системах ключових показників ефективності. Ці системи виступають інструментарієм, який формалізує поточний управлінський процес і забезпечує підвищення ефективності управління функціонуванням і розвитком економічного суб'єкта. Вони, формуючи синтезований результат на основі вимірювання та оцінки окремих складових

ефективності за заданим набором показників (критеріїв, індикаторів), визначально впливають на зміст управлінських рішень, коригуючи місію і стратегію розвитку сучасного суб'єкта господарювання.

Ефективність діяльності (функціонування) суб'єкта економіки – багатогранне за сутністю і змістом поняття. Загалом, її синтезоване сприйняття (чи інтегральний рівень ефективності, що поєднує різномірні критерії ефективності економічних процесів) вибудовується на часткових критеріях і параметрах ефективності (прибутковість, інноваційність, індикативні складові ринкової капіталізації, інвестиційної привабливості маркетингової продуктивності тощо). В умовах сучасного економічного середовища «загальний погляд на проблеми управління підприємством засвідчують, що ефективне управління бізнес-процесами є базовою умовою виживання і розвитку підприємства» [9, с. 283]. Отже, впровадження на підприємстві адекватної умовам його функціонування системи вимірів з метою підвищення ефективності його діяльності сприяє внесення зрозумілості та визначеності в управлінські рішення.

Поняття «ефективність» функціонування підприємства доволі часто споріднюється із загальною «результативністю» всіх його фінансово-економічних процесів, що загалом співставне з терміном «продуктивність системи». Враховуючи умови сучасної економіки, наукові дослідження у цій предметній сфері спрямовуються на вироблення обґрунтованого набору показників, які б об'єктивно характеризували сутність ефективності підприємства постіндустріального типу. Незважаючи на розроблені достатньо об'ємні критеріальні складові синтезованого поняття «ефективність функціонування підприємства», в основу його виміру покладено прибутковість поточної діяльності економічного суб'єкта. Прибуток (рентабельність вкладеного капіталу) характеризує лише ефекти поточного характеру і ніяким чином не стосується набуття стратегічного економічного потенціалу. Крім цього, він залежний від багатьох зовнішніх факторів ринкової кон'юнктури, методик його визначення тощо. Саме тому «суб'єктивність

прибутку ускладнює зіставлення фінансових результатів діяльності різних суб'єктів господарювання і може викликати виникнення помилок репрезентативності при оцінці ефективності функціонування підприємств» [10, с. 97].

У сучасних наукових дослідженнях щодо наповнення змісту ефективності в основу покладаються різні співвідношення: отримання максимального результату від спожитих ресурсів (максимально досяжне співвідношення між сукупними витратами та економічними вигодами); здатність організації існувати і досягати визначених цілей з найвигіднішим співвідношенням результатів і витрат; здатність приносити ефект, результативність процесу проекту тощо, які визначаються відношенням ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат; характеризується рівнем використання наявних ресурсів підприємства з урахуванням факторів зовнішнього середовища. Виходячи з наведених підходів можна узагальнено відзначити, що у сутнісному і змістовому наповненні категорії «ефективність» домінує зіставлення результату (ефекту) з витраченими на його отримання ресурсами.

Такі засадні основи теорії ефективності (результативності) засвідчують про необхідність її приведення до умов постіндустріальної економіки, де важливим компонентом ефективного функціонування ринкового суб'єкта є набуття ним інформаційно-інтелектуального економічного ресурсу (інноваційних технологій, продуктивної енергії торгової марки, різного роду складових нематеріального капіталу). Витрати на дослідження і розробки нематеріальних економічних ресурсів та ефект (результат) від їх упровадження значно розмежовані в часі, а тому пряме зіставлення витрат і результатів з метою визначення ефекту, є практично неможливим. Попри те, категорію економічної ефективності й надалі здебільшого розглядають через взаємозв'язок «витрати-випуск».

У праці «Призма ефективності. Карта збалансованих показників для виміру успіху в бізнесі і управління ним» автори піднімають питання «чому ж виникла така плутанина з виміром ефективності?». Ми зробили виснов-

ки, що «за останні роки було запропоновано чисельні методи і моделі виміру, проте суть проблеми полягає у тому, що всі вони не пов'язані одна з одною» [2, с. 11].

Умови поточної діяльності й функціонування сучасного підприємства змінюються, а їхній успіх (ефективність) прямо не пов'язується з факторами, які були визначальними у попередні періоди. Безперечно, фінансовий стан, забезпечення зростання прибутків і ринкової вартості капіталу будь-якої компанії формують індикативну основу ефективного управління. Проте одна лише фінансова ефективність не може характеризувати загальну ефективність функціонування підприємства, оскільки доволі часто вступає у протиріччя з поглядом на ефективність великої кількості заінтересованих сторін [11].

З огляду на цей контекст, ще одним аспектом ефективного функціонування сучасного підприємства інноваційного типу є урівноваження економічної ефективності із соціальною і екологічною ефективністю. Зростання безробіття (негативний соціальний ефект) внаслідок упровадження новітніх технологій та інновацій (економічний ефект, створюваний за рахунок підвищення продуктивності і зниження собівартості виробництва й, відповідно, зростання прибутковості), що у багатьох випадках негативно впливає й на стан довкілля (екологічна ефективність функціонування підприємства). Екологічній і соціальній ефективності, очевидно, необхідно надавати таке ж вагоме значення як і економічній ефективності функціонування компаній у сучасному соціально-економічному середовищі.

Встановлення й об'єктивна оцінка соціальної та екологічної ефективності функціонування підприємства є складною (практично не вирішеною на теперішній час) проблематикою економічної науки. Питання значно посилюється при намаганні поєднати в одному синтезованому показнику економічну, соціальну та екологічну ефективність, встановивши таким чином «загальну ефективність функціонування підприємства». Прикладом вирішування цієї проблематики є розроблення організацією The Global Reporting (Глобальна ініціатива звітності) універсального підходу до корпо-

ративної звітності на основі «тримірних» індикаторів (фінансові, соціальні, екологічні), які б змогли охарактеризувати загальну ефективність діяльності сучасної компанії, а також розроблений міжнародним інститутом з питань соціально-етичної звітності стандарт AA1000 Assurance Standard, який визначає критерії оцінки достовірності та якості соціальної, економічної та екологічної звітності компанії.

Чисельні дослідження доводять невисокий рівень об'єктивності існуючих систем встановлення рівня ефективності функціонування сучасних суб'єктів економіки. Розвинуті й адаптовані на основі раніше сформульованого методологічного базису певних систем або моделей з використанням економіко-математичних і логічних співвідношень аналітичних індикаторів, які розроблені для оцінки економічних явищ і процесів індустріального характеру, існуючі системи виміру ефективності не спроможні бути дієвим інструментом управління і регулювання економічних процесів загалом, впливати на підвищення ефективності управління підприємством постіндустріального типу. Нерозв'язаними залишаються проблеми формату і координати ключових індикаторів ефективності економічних суб'єктів інформаційно-інтелектуальної економіки.

Узвичасний на теперішній час кардинальний перегляд фінансово-економічної позиції та реального потенціалу економічних ресурсів відомих компаній рейтинговими агентствами та ринковими інституціями додатково підтверджує необхідність фундаментального перегляду чи розробки теорії результативності економічних процесів, концептуальна основа якої виступатиме базовими засадами систем виміру ефективності функціонування суб'єкта господарювання в умовах інформаційно-інтелектуальної економіки. При цьому процес виміру ефективності повинен, на наш погляд, ґрунтуватися на формалізованій інформаційно-аналітичній базі, критерій ефективності – відображати параметри результативності фінансово-економічних процесів, які реально забезпечують ринкову здатність суб'єкта економіки, а показники та індикатори ефективності

бути залежними від виду і характеру діяльності конкретного економічного суб'єкта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лігоненко Д. О. Дискусійні питання щодо трактування сутності та співвідношення понять «ефективність» і «результативність» управління підприємством / Д. О. Лігоненко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10 (88). – С. 207–216.
2. Нили Э. Призма эффективности. Карта сбалансированных показателей для измерения успеха в бизнесе и управления им : [пер. с англ.] / Э. Нили, К. Адамс, М. Кеннерли. – Днепропетровск : Баланс-Клуб, 2003. – 400 с.
3. Кяран В. Ключевые показатели менеджмента: полное руководство по работе с критическими числами, управляющими вашим бизнесом / Уолш Кяран ; [пер. с англ. О. В. Чумаченко]. – К. : Companion Group, 2006. – 400 с.
4. Фелпс Б. Умные бизнес-показатели : Система измерений эффективности как важный элемент менеджмента : [пер. с англ.] / Боб Фелпс. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2004. – 312 с.
5. Нівен П. Діагностика збалансованої системи показників: Підтримуючи максимальну ефективність / Пол Р. Нівен ; пер. с англ. за наук. ред. М. Горського. – Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2006. – 256 с.
6. Тищенко А. Н. Экономическая результативность деятельности предприятий : монография / А. Н. Тищенко, Н. А. Кизим, Я. В. Догадайло. – Х. : ИНЖЕК, 2005. – 144 с.
7. Поліщук Н. В. Науково-методологічні засади результативності функціонування сучасних економічних систем : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління господарством» / Н. В. Поліщук. – Вінниця : Вінниц. нац. аграр. ун-т, 2011. – 36 с.
8. Голубева Т. С. Методологічні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства / Т. С. Голубева, І. В. Колос // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 5 (59). – С. 66–71.
9. Чимшит С. І. Управління потенціалом складних соціально-економічних систем : монографія / С. І. Чимшит. – Дніпропетровськ : ПП «Моноліт», 2008. – 351 с.
10. Кричивец Е. А. Проблемы оценки эффективности функционирования предприятия / Е. А. Кричивец, А. П. Поляков // Вісник СевНТУ. Серія: Економіка і фінанси. – 2012. – Вип. 130. – С. 97–103.
11. Маршал М. В. Оценка эффективности бизнеса / Майер В. Маршал ; пер. с англ. А. О. Корсунский. – М. : ООО «Вершина», 2004. – 272 с.

УДК 005.91

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ТА ЙОГО РОЛІ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

А. В. Баско

У сучасних умовах господарювання визначення сутності й ролі управлінського персоналу набуває актуальності, оскільки дозволить отримати системність у питаннях управління персоналом, підвищити рівень мотивації до ефективної праці, створити умови для розвитку управлінського персоналу, його стратегічного мислення, високого рівня освіченості. В свою чергу, такий управлінський персонал дозволить вирішити низку системних проблем,

які є характерними для більшості підприємств в Україні та підвищить ефективність прийняття управлінських рішень.

Незважаючи на достатній рівень теоретичних досліджень щодо сутності управлінського персоналу, яка висвітлювалась у працях таких учених, як: Н. Балтачєєва, Б. Генкін, О. Грішнова, С. Калініна, А. Кібанов, А. Колот, І. Криворотько, Н. Лук'янченко, Ю. Лисенко, О. Мороз, Н. Осадча, Г. Савченко, М. Семикі-